

predstavitev svoje dejavnosti širši javnosti in okrepitev zaupanja slovenskih porabnikov v čebelje pridelke. Upamo, da bo Dan odprtih vrat postal tradicionalen, da bomo z leti organizacijsko močnejši in da bomo ohranili sloves dežele odličnih čebelarjev. Zahvala tudi občinam, ki so priskočile na pomoč pri

obveščanju javnosti, predvsem pa vsem aktivnim članom ČD, ki bodo dejavno sodelovali na Dnevu odprtih vrat. Brez Vas in Vašega nesebičnega dela tako pomembnega dogodka gotovo ne bi mogli izpeljati.

Nataša Lilek, svetovalka JSSČ

Ajda – priložnost za slovenskega kmeta in rešiteljica čebelarstva?

Vlado Augustin*, Janez Gačnik**, vlado.augustin@czs.si, janez.gacnik@gmail.com

V Sloveniji kmetje vsako leto posejejo približno 35.000 hektarjev njivskih površin s pšenico, 20.000 hektarjev z ječmenom ter 5000 hektarjev s tritikalo, ovsom in ržjo. Skupaj je torej za setev strniščnih posevkov namenjenih približno 60.000 hektarjev njivskih površin. Poglavitna naloga posevkov, ki jih sejejo po spravi najpomembnejših sezonskih posevkov, je, da v čim večji meri izrabijo preostanek vegetacije in življenjskega prostora. Zaradi tega mora biti njihov razvoj hiter, dobro pa morajo prenašati tudi neugodne rastne razmere.

Sejanje ajde zaradi varovanja in regeneracije prsti upraviči vrednost setve že brez upoštevanja vrednosti pridelka.

Od uvedbe ukrepa ozelenitve, ki je v okviru kmetijskih subvencij posebej plačan ukrep, se je občutno povečal obseg setve in s tem povezane ozelenitve njivskih površin. Ker je na **področju kmetijsko-okoljskih plačil (KOP) od letos** dodan še nov podukrep »Neprezimni posevki«, lahko utemeljeno pričakujemo, da se bo ozelenitev njivskih površin še povečala. Kmetovalci ugotavljajo, da z ustrezno izbranim dosevkom in ustrezno tehnologijo lahko veliko pridobijo. Za tla je namreč najbolje, da so čim dlje pokrita z zeleno odejo. Na ta način vetrna in vodna erozija ne povzročata izgube prsti, voda iz tal ne izhlapeva, ohranja se struktura tal, ustvarja pa se tudi ugodna mikroklima za talne mikro- in makroorganizme, ki so pomembni nosilci rodovitnosti v tleh. Po nekaterih podatkih naj bi jih bilo do globine ornice, tj. do globine 30 cm, približno 20 t/ha. Zaradi podnebnih sprememb je na območju RS zaznati vedno več vetrovnih dni, veter pa na še nezavarovanih tleh dodatno pospešuje izhlapevanje ali evaporacijo vode iz tal.

Julija in prvo polovico avgusta lahko dosega vrednosti do 4 l vode/m² na dan. Rastlinske korenine rahljajo tla ter izboljšujejo vodno-zračni režim.

Eden od strniščnih posevkov, ki ga lahko uporabimo za poletno ozelenitev njivskih površin, je tudi ajda (*Fagopyrum esculentum* Moench). Ajda je vrsta, ki spada med nevtralne rastline in cveti neodvisno od trajanja dnevne osvetlitve. Je enoletnica iz družine dresenovk. Izvira iz Kitajske. Na zahod, v Rusijo in na Bliznji vzhod so jo na svojih pohodih prinesli Tataři, pozneje pa se je udomačila v Sredozemlju. Ajda botanično ne sodi med žita, njen plod, t. i. seme, pa ima podobno notranjost kot meljak žit, zato jo po načinu predelave zrn v kašo, zdrob, moko in kosmiče uvrščamo prav mednje. Pomen ajde v prehrani Evropejcev se je v minulih stoletjih vse bolj povečeval. Kruh, žgance in kašo so cenili vsi sloji, kmetom je zagotavljala preživetje, čebelarji pa so jo cenili – in tako je še dandanes – zaradi njene medovitosti. Zdravilnost ajde so cenili že ljudski zdravilci pred stoletji. K nam so ajdo prinesli v 15. stoletju, v drugi polovici 20. stoletja pa je začela izginjati z naših njiv.

Foto: Franc Šivic

Najboljše pridelovalne rezultate z njo dosežemo, če jo sejemo po izkopu zgodnjega krompirja, žetvi oljne ogrščice ali ozimnega ječmena. Zacveti v tretji dekadi avgusta torej v obdobju, ko se poletne temperature nižajo, ko je znova več padavin in ko se jutraj pojavijo prve jutranje meglice, ki pozitivno vplivajo na visoko relativno zračno vlago. Več kot 80-odstotna relativna zračna vlaga pri ajdi občutno pospeši izločanje medicinske. Spada med tako imenovane ugodilke v kolobarju, to pomeni, da razple-

* svetovalac JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

** čebelar in vodja oddelka za kmetijsko svetovanje KGZ Novo mesto

veljuje njivske površine, preprečuje izpiranje hranilnih snovi v podtalnico ter deluje na godnost tal.

Čeprav je sestava beljakovin v ajdovem zrnu ena izmed najbolj harmoničnih v vsem rastlinskem svetu, ta rastlina spada med tiste poljščine, ki jih pri nas ne sejemo na velikih površinah, saj je z njo zasejanih samo približno 1000 ha njiv. V preteklosti pa ni bilo tako, saj so v prvih letih po drugi svetovni vojni kar desetino vseh njiv posejali z ajdo, v začetku 20. stoletja pa celo četrtino vseh njiv.

Ajda je kot rastlina simbol skromnosti, saj ne uspeva na gnojenih oziroma intenzivno obdelanih tleh. Najbolje uspeva na nekoliko kislih, peščeno-olovnatih tleh. Sejemo jo v drugi polovici julija, zadnja leta vedno več tudi maja. Vendar so bili nad spomladanskimi setvami marsikje razočarani tako kmetje kot čebelarji, saj ajda zaradi visokih poletnih temperatur in nizke relativne zračne vlažnosti ni medila niti ni dobro obrodila. Ob setvi naj bi bilo vreme suho, od vznika do cvetenja ji prija vlažno vreme, ob cve-

tenju pa sončno in brezvetrno z dovolj zračne vlage, da lahko čebele oprashijo cvetove. Tedaj je koristen dež, ki pada ponoči.

Za kolobar ajda ni občutljiva. Kot predposevek dobro prenaša večino poljščin, ki jih pridelujemo pri nas. Ajde pa ni priporočljivo sejati na zapleveljeno njivo, saj jo pleveli ovirajo pri rasti, preprečujejo normalno zorenje in zelo otežujejo žetev. Prav tako je neposredno ne gnojimo s hlevskim gnojem, ker se po njem rada poleže. Za setev uporabimo iste sejalice kot za žita. Na hektar posejemo 80 kg semena, ki ga sejemo v vrstah na medvrstični razdalji 12 cm. Primerna gostota strniščne setve je približno 400 kalivih semen/m². Vegetacijska doba ajde je zelo kratka; po navadi traja le 80 do 90 dni, zacveti avgusta in cveti tja do oktobra. Ker je ajda občutljiva na mraz, sušo, dež in veter, le redkokje daje stalne in zadovoljive pridelke.

Ajda zacveti že 20–25 dni po kalitvi in cveti skoraj do žetve, torej polne tri tedne. Njeni cvetovi izločajo

Na našem tržišču najdemo kar nekaj sort ajde:

Sorta	Vzdrževalec
bamby	Agrosaat, Devova 5, 1000 Ljubljana, tel.: 01/514 00 70, e-pošta: semena@agrosaat.si
čebelica	Center za razvoj kmetijstva in podeželja Jable, Grajska c. 1, 1234 Mengeš, tel.: 01/560 74 00, e-pošta: marjetka.jene@guest.arnes.si
črna gorenjska	Gregor Šlibar, Cesta na Hudo 23, 4290 Tržič, tel.: 04/595 71 41, 031 512 199, e-pošta: kmetija.slibar@volja.net
darja	Semenarna Ljubljana, d. d., Dolenjska c. 242, 1000 Ljubljana, tel.: 01/475 92 00, e-pošta: info@semenarna.si
siva	Semenarna Ljubljana, d. d., Dolenjska c. 242, 1000 Ljubljana, tel.: 01/475 92 00, e-pošta: info@semenarna.si

Kako smo v ČD Kokarje sejali ajdo?

V načrtu ČD Kokarje za leto 2011 smo predvideli setev ajde na različnih delih celotnega območja našega društva, tako da bi bila ta na dosegu čebel skoraj iz vseh čebelnjakov naših članov. Našo akcijo je podprla tudi Občina Nazarje in iz razpisa za razvoj kmetijstva poravnala strošek nakupa 300 kg semena ajde. Z zainteresiranimi kmeti smo nato spomladi sklenili sporazum o setvi ajde. Vsak izmed petih kmetov, ki so se zanimali za to, je posejal 60 kg ajde. V sporazumu smo se dogovorili, da bodo za vsakih 30 kg posejanega semena jeseni »vrnili« v semenski fond 50 kg semena. V njem smo predvideli tudi odstopanja, če bi bila letina slaba (in prav to se je tudi zgodilo), tako da smo od vsakega kmeta prejeli po 40 kg vrnjenega semena, ki bo znova zasejano letos. S tem smo vendarle neko-

liko povečali semenski fond. Če bodo kmetje s pridelkom zadovoljni (problem je ekonomika, ker je kombajn drag, precej pa je tudi dela s sušenjem), bodo v kolobarju posejali ajdo tudi letos, presežke pa bomo razdelili še drugim zainteresiranim. Pogoji se seveda, da je ajda zasejana čim prej, tako da lahko dozori (če jo sejemo na njive po izkopanem krompirju, je prepozno). Upamo, da nam bo semenski fond v nekaj letih uspelo toliko razširiti, da za ta namen ne bomo več potrebovali podpore občine. Že zdaj pa so čebele na ajdi pridno nabirale cvetni prah in verjamem, da tudi medicino. Moje čebele že niso bile lačne. Imele so namreč še dodatno ponudbo poznopoletne paše, saj je kmet v bližini posejal celo njivo sončnic. Ko so cvetele, je bilo prav na vsakem cvetu tudi po deset čebel. Spodbujanje sejanja te kulture je za čebelarstvo še kako pomembno.

Franc Podrižnik, predsednik ČD Kokarje

nektar samo zjutraj; proti poldnevu paša pojenjuje oziroma popolnoma preneha, spet pa začne mediti proti večeru in prihodnje jutro. Zaradi tega čebel popoldne kljub močnemu vonju neštetih cvetov ne najdemo na ajdi. Medenje ajde pospešuje zračna vlaga. Še posebej medeni so soparni dnevi in dnevi z jutranjo meglico, ob katerih je nebo rahlo oblačno, a samo toliko, da sonce še preseva skozi oblake.

Ker ajda cveti v obdobju, ko v naravi ni obilnih virov medicīne in cvetnega prahu, je še posebej dragocena. Avgusta in septembra spodbuja matice k zaleganju, hkrati pa si čebele na ajdi lahko naberejo del zimske zaloge. Močne družine in obilna oskrba s cvetnim prahom so sicer najboljša popotnica za prezimovanje in spomladanski razvoj. Tako pripravljene družine se lahko lepo razvijejo tudi ob pomanjkanju zgodnje spomladanske paše ali brez dražilnega krmljenja.

Prav tako paša na ajdi odvrča čebele od nabiranja cvetnega prahu na koruzi, ki je zaradi suše in osiromašenja narave na območjih z intenzivnim kmetijstvom poglaviti vir proteinske hrane. Cvetni prah koroze, obdelane s sistemskimi insekticidi, pa je za čebele dokazano nevaren, ker ima negativne subletalne vplive na čebeljo družino.

Poleg tega, da je ajda na slovenskih njivah še vedno premalo pogost posevek, žalosti tudi to, da v zadnjih desetletjih slabo ali skoraj nič ne med.

Vzrokov za to je lahko več: od tega, da se je seme izrodilo in da v intenzivnem kmetijstvu uporabljamo preveč mineralnih gnojil, do spremenjenih podnebnih razmer z vročimi in sušnimi poletji.

V zadnjih letih so si strokovnjaki na Biotehniški fakulteti precej prizadevali za povrnitev ugleda slovenske ajde in večjo veljavo te rastline. S selekcijo rastlin ajde so skušali vzgojiti novo slovensko sorto te rastline.

Kljub temu da je ajda v minulem obdobju skoraj izginila z naših polj in miz, ima v slovenskem prostoru še vedno velik ugled. Sejanje ajde je lahko za kmete tudi tržno zanimivo, saj odkupovalci v Sloveniji odkupijo vso, ki je na slovenskem tržišču, največji del pa morajo uvoziti. Uporaba izdelkov iz ajde se povečuje, saj se ljudje vse bolj zatekajo k zdravemu načinu življenja. Ob spoznanju o njeni prehranski vrednosti in usmeritvi v trajnostno kmetijstvo lahko ajda postane stičišče preteklosti in sedanjosti. Pri tem je treba opozoriti na raziskave slovenskih znanstvenikov, na podlagi katerih so ugotovili, da so živila iz ajde koristna v prehrani diabetikov ter da preprečujejo raka na debelem črevesu in druge civilizacijske bolezni.

Da bi ajda še naprej cvetela na slovenskih poljih, jo moramo obuditi v življenje, jo ceniti in tudi uporabljati. Ajda ima tako vse možnosti, da ostane prepoznavni in zaščitni znak slovenske kulinarike, ajdov med pa slovenskega čebelarstva. ■

Čebelja družina v prehranski krizi

Maja Smodiš Škerl*, maja.smodisskerl@kis.si

Zgolj »jemati in nič prispevati« nikoli ne obrodí ničesar dobrega. To velja tudi za čebelarstvo. Čebelar mora vse leto skrbeti za stalno zalogo primerne hrane v čebelji družini, saj je morebitno pomanjkanje hrane eden izmed najpomembnejših vzrokov propada družin. Nujno se je zavedati, kako izjemno pomembna za čebele, predvsem pa za zalego, je stalna razpoložljivost in dostopnost hranilnih snovi. Najprej se moramo kot čebelarji/čebelarke vprašati, kaj sploh želimo od svojih čebeljih družin. Načrtujemo povečanje števila družin? Bomo vzrejali matice, ali morda želimo le obdržati populacijo čebel v posamezni družini? Lahko čebelarimo z najboljšim vzrejnim materialom, vzornimi sati, vzdržujemo družine brez zajedavcev, pa vendar ... Vsak poseg je tako rekoč Sifzovo delo, če pravočasno ne poskr-

bimo, da bo imela družina primerno zalogo hrane. V panju naj bo dovolj medu, ki bo zadostil energetskim potrebam čebel po ogljikovih hidratih in stalen dostop do raznovrstnega cvetnega prahu s potrebnimi beljakovinami, vitamini, maščobami in rudninskimi snovmi.

Čebelja družina nujno potrebuje stalen dostop do medicīne in cvetnega prahu, saj bo v nasprotnem primeru ves naš trud zaman.

Pašne čebele prinašajo v panj medicīno, to pa potem prevzamejo hišne čebele in jo skladiščijo v satne celice. V celicah medicīna dozori v med, ki je obstojen daljše časovno obdobje. Med je poglaviti vir ogljikovih hidratov, brez katerih bi družina v nekaj dneh propadla. Medicīna spodbujevalno vpliva na družino, saj povečuje zanimanje čebel za cvetni prah in vpliva na povečano vzrejo zalege v gnezdu.

* Dr., Kmetijski inštitut Slovenije